

ROZVOD

ROMANA SMYČKOVÁ – ALEXANDRA KOTRECOVÁ

Vysoká škola v Sládkovičove, Fakulta práva Janka Jesenského, Katedra
Občianskeho práva, Sládkovičovo, Slovensko

Abstract in original language

Zákon č. 36/2005 Z. z. o Rodine v znení neskorších predpisov priniesol do nášho právneho poriadku v problematike rodinného práva výrazné zmeny. Potrebu novej právnej úpravy si vyžiadala spoločenský vývoj. Boli zavedené nové inštitúty, precizovala sa podstata legálnych ustanovení. V porovnaní s právnou úpravou platnou v Českej republike však v oblasti manželských vzťahov, ako časti vzťahov rodinnoprávnych, zostal rozvod, ako jeden zo spôsobov zániku manželstva, založený na sporovom základe. Súd je z toho dôvodu v konaní o rozvod manželstva vždy povinný skúmať dôvody rozvratu manželstva medzi manželmi, ako aj to či nie je možné obnoviť ich vzájomné spolužitie a, či manželstvo nie je schopné naďalej plniť svoj účel. Dôraz sporového konania je zrejmý aj z označenia účastníkov konania v konaní o rozvode: žalobca (navrhovateľ) a žalovaný (odporca). Nie je jednoduché odpovedať na otázku dôvodu absencie nerozporovaného rozvodu v našej právnej úprave, jednou z príčin by mohol byť až prílišný konzervatizmus našej spoločnosti. Výhody takejto formy rozvodu, t. j. rozvodu dohodou možno vnímať vo viacerých rovinách. Manželia, ktorí majú záujem zrušiť manželstvo rozvodom tak nemusia absolvovať súdne konanie a v rámci neho objasňovať a približovať skutočnosti, ktoré môžu byť veľmi súkromnej a intímnej povahy. V nerozporovanom rozvode nie je potrebné, aby boli manželia vystavení stresu súdneho konania. Príspevok približuje základné hmotnoprávne a procesnoprávne aspekty nerozporovaného rozvodu. Snaží sa ponúknuť úvahy o výhodách a nevýhodách tohto inštitútu. V neposlednom rade ponúknuť návrhy de lege ferenda a presvedčiť, že rozvod dohodou je za daného spoločenského stavu nevyhnutnosťou aj v Slovenskej republike.

Key words in original language

Nerozporovaný rozvod; Rodinné právo; Rozvod; Manželské právo; Civilný proces.

Abstract

Family Act Nr. 36/2005 brought a strong change into the law order, especially into the family law. The reason for this new law was the forthcoming social development. New institute has been established, the essence of legal provision has been precised. In comparison with the law, valid in the Czech republic, in the field of marital relations as a part of family law relations, divorce as a way of ending a marriage, remained in our country established on a dispute base. From this reason the court is always obliged to examine the causes of getting divorced of the spouses, as well as the fact, that there is a way how to renew their cohabitation and that there is

no other way in which the marriage can fulfill its purpose. The stress of the dispute is obvious also from its marking of the participants of the divorce: plaintiff and defendant. It is not simple to give an answer to the question about the reason of absence of the divorce by consent in our law, one of the causes could be the conservatism in our society. Advantages of such a kind of divorce, that is the divorce by agreement, can be in various fields. Spouses, who have the interest in getting their marriage canceled, do not have to take part at a trial and to make clear the facts of intimate and personal nature. During the divorce by consent there is no need for the spouses to be in stress of a trial. This contribution tries to bring closer the basic substantive and procedural aspects of divorce by consent. It tries to offer some considerations about the advantages and disadvantages of this institute. Last but not least, it tries to offer some proposals *de lege ferenda* and to persuade, that the divorce by agreement is at the present state of the society essential also in the Slovak republic.

Key words

Divorce by consent; Family law; Divorce; Matrimonial law; Civil proceeding.

1. VŠEOBECNÉ VÝCHODISKÁ.

Manželstvo ako zväzok muža a ženy je v zásade životným spoločenstvom osôb rôzneho pohlavia a možno ho identifikovať aj ako jediný právom dovolený zväzok, teda právny pomer, ktorý vzniká a zaniká zákonom stanoveným spôsobom. Aj z účelu tohto zväzku a tiež zákonom vyjadreného predpokladu ide o trvalú formu spolužitia s účelom vytvorenia harmonického prostredia pre rozvíjanie vzájomných vzťahov partnerov a riadnu výchovu detí. Tak ako vyplýva aj zo základných zásad Zákona o rodine, štát vstupuje do týchto vzťahov predovšetkým za účelom nie len definovania predpokladov a podmienok vzniku platného manželstva, ale tiež snahou o naplnenie vyššie uvedeného charakteru a účelu tejto formy spolužitia garantovaním jeho ochrany.¹ Napriek skutočnosti, že sa so vznikom manželstva predpokladá vytvorenie zväzku trvalého, tak z hľadiska historického je postupne prekonaná dogma nezrušiteľnosti manželstva a najmä v 18. str. n. l. dochádza k posilneniu tendencií akceptujúcich zrušiteľnosť manželstva. Cieľom príspevku je stručne poukázať na vývoj legislatívne definovaných podmienok a spôsobu zrušenia manželstva po roku 1949 so zdôraznením hmotnoprávnych podmienok a tiež s poukazom na procesnoprávne aspekty vývoja právnej úpravy najmä vo vzťahu *de lege lata* a vrátane pripravovanej rekonštrukcie v Slovenskej republike. Komparáciou nášho rozvodového práva s rozvodovým právom v Českej republike a Poľsku sa taktiež pokúsime poukázať na jednotlivé odlišnosti,

---

¹ Zák. č. 36/ 2005 Z. z. Zákon o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov v platnom znení

existenciu osobitých inštitútov a naznačiť tiež pozitíva, ktoré by mohli byť inšpiráciou aj pre slovenskú legislatívu.

2. HISTORICKOPRÁVNE ASPEKTY ROZVODU MANŽELSTVA

Rozvod manželstva možno definovať ako „ jediný právom uznaný spôsob zániku platného manželstva počas života manželov“. ² Podľa diferenciacie kritérií vo vzťahu k právomoci rozhodovacieho subjektu a jej rozsahu, dôvodov rozvodu a ich právnej sily ako aj postavenia subjektov možno identifikovať rôzne modely rozvodu manželstva. ³

Z hľadiska vývoja právnej úpravy rozvodu možno konštatovať, že najmä po roku 1949 dochádza vo všeobecnej rovine k jej sústavnému „ zjednodušovaniu “. S účinnosťou Zákona o práve rodinnom (zák. č. 265/1949 Zb. ďalej len ZPR) už právna úprava nepozná rozlišovanie rozvodu od stola a lože (teda separáciu manželstva, ako možnosť manželov žiť oddelene, bez následku zániku manželstva a s vylúčením možnosti uzavrieť nové manželstvo) a rozluky manželstva, pričom len rozluka manželstva spôsobovala právny následok zániku manželstva. S ohľadom na skutočnosť, že je veľmi ťažké postihnúť rozmanitosť a rôznorodosť životných vzťahov a z nich vyplývajúcich pomerov, upúšťa vyššie uvedená právna úprava od vypočítania dôvodov rozvodu manželstva. Ako všeobecne vyjadrený dôvod sa do právnej úpravy dostáva „hlboký a trvalý rozvrat“ ako objektívny stav, v dôsledku ktorého manželstvo neplní svoje funkcie. Ako zásadná sa ale v tejto fáze vývoja javí skutočnosť zavinenia. Vina na rozvrate manželstva je vnímaná v kontexte porušenia povinností manželov, nie je možné o nej hovoriť ak súčasne sú dané iné objektívne dôvody, ktoré viedli k vzniku rozvratu vzťahov medzi manželmi (napr. duševná porucha, neplodnosť). Existencia viny na rozvrate mala niekoľko právnych následkov tak z hľadiska hmotnoprávneho, ako aj procesnoprávneho. ⁴ Významným prvkom pri posudzovaní predpokladov rozvodu vo vývoji právnej úpravy má tiež okolnosť, že manželia po určitú (dlhšiu) dobu spolu nežijú. Práve táto okolnosť umožňovala rozvod manželstva aj v prípade, že vina na

---

² Pavelková, B: Manželské právo. UK v Bratislave. Právnická fakulta. Vydavateľské oddelenie. 2004. str. 217

³ k tomu bližšie pozri tamtiež, str. 218 až 222

⁴ Súd nepovolí rozvod, ak ho výlučne zavinil manžel, ktorý ho navrhuje a nevinný manžel so zánikom manželstva nesúhlasí (§ 30 ods. 3 ZPR). O rozvod nemôže požiadať manžel, ktorý rozvrat výlučne zavinil, iba ak druhý manžel s rozvodom prejaví súhlas (§ 30 ods. 4 ZPR). Vina na rozvode sa premietala aj do úpravy vyživovacej povinnosti po rozvode. Vo výroku rozsudku o rozvode manželstva súd mohol vysloviť vinu niektorého manžela, resp. obidvoch, resp. ani jedného, ak k rozvratu došlo z objektívnych dôvodov. Súd mohol upustiť od vyslovenia viny v rozsudku, ktorým sa manželstvo rozvádza aj v prípade, ak o to požiadali obaja manželia (§ 31 ods. 2 ZPR).

rozvrate bola len na strane jedného z manželov, pričom sa prelomila ochrana manžela, ktorý rozvrat nezavinil práve za predpokladu že manželia spolu dlhodobo nežili (§ 30 ods. 4 s účinnosťou od roku 1956 ZPR upúšťa od súhlasu nevinného manžela).

V tejto fáze právnej úpravy rozvodu manželstva má rozhodujúci význam rovnako otázka ochrany záujmov maloletých detí. Manželstvo súd nerozvedol, ak by to bolo v rozpore s ich záujmami (§ 30 ods. 2 ZPR). Z hľadiska rozhodovacieho procesu o rozvode bola podmienená možnosť vydať rozsudok o rozvode manželstva s maloletými deťmi na úpravu práv a povinností rodičov na čas po rozvode. Súd rozhodujúci o rozvode musel dať podnet (teda na tento postup neboli legitimovaní manželia) na opatrovateľský súd, pričom skončenie rozvodového konania bolo podmienené rozhodnutím o úprave voči maloletým deťom na čas po rozvode.⁵

V kontexte vývoja spoločensko – politických pomerov sa premieta do právnej úpravy rozvodu manželstva v Zákone o rodine z roku 1963 záujem spoločnosti na vnímaní manželstva ako trvalého a harmonického spoločenstva muža a ženy (upevňovanie manželstva v súčinnosti so štátnymi orgánmi, ostanými občanmi, prevencia, odsúdenie ľahkovážneho pomeru k manželstvu - § 23 ZR). Paradoxne ale právna úprava opäť v komparácii s predchádzajúcou úpravou zjednodušuje hmotnoprávne podmienky rozvodu.

Upúšťa sa teda od subjektívneho princípu viny na rozvode a uplatňuje sa výlučne objektívne hľadisko vo vzťahu k rozvratu vzťahov medzi manželmi s následkom neplnenia spoločenského účelu manželstva. Povinnosťou súdu je zisťovať a teda aj vyhodnotiť príčiny rozvratu, nie vinu na rozvrate. Tu treba konštatovať, že zisťovanie príčin vedúcich k rozpadu spolužitia manželov pri upustení od posudzovania viny na rozvode má význam už nie priamo pre vyslovenie rozvodu manželstva vo výroku rozsudku, ale len pre kvalitatívnu stránku jeho odôvodnenia. Rovnako k liberalizácii právnej úpravy dochádza pri úprave vzťahov k maloletým deťom v konaní obligatórne spojenom s konaním o rozvod.⁶ Úprava pomerov rodičov k maloletým deťom môže byť nahradená dohodou, ktorá podlieha schváleniu súdu (to neplatí pre dohodu o styku rodičov s dieťaťom) a tiež podlieha novej zmene zo strany súdu v prípade zmeny pomerov.

---

⁵ § 32 ZPR

⁶ § 24 ZR – „...súd prihliadne najmä na záujmy maloletých detí.“, § 30 ods. 2 ZPR ...manželstvo nemožno rozviesť, ak by to bolo v rozpore so záujmami maloletých detí.“

3. ROZVOD V SLOVENSKEJ REPUBLIKE PODĽA STAVU DE LEGE LATA

Pri analýze podmienok právnej úpravy rozvodu manželstva dochádza k ich ďalšej úprave na území Slovenskej republiky prijatím nového Zákona o rodine.⁷ Právna úprava pozná jediný hmotnoprávny dôvod rozvodu manželstva a tým je vážne a trvalé rozvrátenie vzťahov medzi manželmi.⁸ Aj podľa platného právneho stavu predstavuje rozvod manželstva nežiaduci spoločenský a právny jav. Preto zákon zdôrazňuje postoj spoločnosti k významu a účelu manželstva a zachováva akési všeobecné výkladové pravidlo v § 22 ZR, ktorý zdôrazňuje ústavnoprávnu ochranu manželstva s možnosťou pristúpiť k jeho rozvodu len v odôvodnených prípadoch.⁹ Na strane druhej ale zákon posudzuje existenciu týchto predpokladov vo vzťahu k nemožnosti očakávať obnovenie spolužitia manželov. Treba tak zdôrazniť, že ak sú splnené a preukázané dôvody vážneho a trvalého rozvratu vzťahov medzi bez možnosti obnovenia ich spolužitia, je nutné akceptovať aj napriek spoločenským záujmom na zachovaní manželstva rozvod ako legitímnu formu ukončenia manželského vzťahu.¹⁰ Slovenská právna úprava aj napriek tomu, že súd neskúma vinu na rozvrate, pri posudzovaní jeho miery ukladá súdu povinnosť prihliadať na porušenie povinností manželov vyplývajúcich im zo zákona. Súčasná právna úprava zachováva (aj keď v modifikovanom vyjadrení) povinnosť súdu zisťovať príčiny rozvratu a rovnako povinnosť upraviť právne pomery voči maloletým deťom na čas po rozvode.

Kľúčovým pre rozvod manželstva je teda kvalifikovaný rozvrat.¹¹ V zmysle stavu de lege lata na našom území (a tak je tomu aj v ČR) patrí rozvod manželstva do právomoci civilných súdov.¹² Zo súčasnej hmotnoprávnej úpravy, ktorej fundamentálnym východiskom je rozvrat vzťahov medzi manželmi bez možnosti obnovenia spolužitia, identifikuje rozvod manželstva ako vec statusovú a sporového charakteru. Neexistuje teda osobitná právna úprava konania o rozvod manželstva v procesnom kódexe a na konanie o rozvod sa aplikujú ustanovenia právnej úpravy sporového konania. V tejto súvislosti je ale na mieste poukázať na niekoľko odlišností z nej vyplývajúcich.

---

⁷ Zák. č. 36/ 2005 Z. z. o rodine a zmene a doplnení niektorých zákonov v platnom znení

⁸ Česká právna úprava (§ 24 ods. 1 ZR) vychádza z rozvratu manželstva, nie vzťahov medzi manželmi

⁹ Pozri aj rozhodnutie NS SR Pls. IV/1966

¹⁰ K tomu pozri napr. Hrušáková, M. a kolektív: Zákon o rodině. Komentář. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2005.str 67

¹² Zák. č. 99/ 1963 Zb. Občiansky súdny poriadok v platnom znení, § 7 ods. 1

V konaní o rozvod manželstva je daná výlučná miestna príslušnosť, teda kritéria pre jej založenie vyplývajú ex lege (§ 88 ods. 1 písm. a)). Aj keď právna úprava upúšťa od obligatórnosti zmierovacieho konania ostáva zachovaná povinnosť súdu v konaní o rozvod viesť manželov k odstráneniu rozvratu a snahu o ich zmierenie. V snahe o zachovanie manželstva zdôrazňuje zákon obligatórne povinnosť súdu prerušiť konanie o rozvod, ak to účastníci zhodne navrhnú, alebo sa bez ospravedlnenia nedostavia na pojednávanie. Ak je to ale dôvodné na základe závažných dôvodov, môže súd pokračovať v konaní na návrh jedného z manželov aj pred uplynutím doby troch mesiacov, ktorá je inak podmienkou pre ďalšie pokračovanie konania.¹³ Rovnako ak dôjde k späťvzatiu návrhu na rozvod manželstva, súd neberie do úvahy nesúhlas odporcu a tento úkon vždy pripustí a konanie zastaví. Z hľadiska verejného záujmu je tiež dôvodné, keďže z právnej úpravy to výslovne nevyplýva a pre realizáciu dokazovania, najmä s ohľadom na výsluch manželov ako účastníkov konania, by malo byť vylúčené použitie ustanovenia § 115a, ktoré umožňuje prejednanie veci bez nariadenia pojednávania. Ochrana súkromných záujmov (resp. intímnych otázok) rozvádžajúcich sa manželov môže byť následne modifikovaná prejednaním veci s vylúčením verejnosti.

Zásadnou z hľadiska priebehu konania je otázka dôkaznej povinnosti a dôkazného bremena v rozvodom konaní ako konaní sporovom. Povinnosť označiť dôkazy na preukázanie svojich tvrdení je primárnou procesnou povinnosťou účastníkov konania. Vývoj právnej úpravy týchto procesných povinností a teda zodpovednosť za výsledok konania a následne formou unesenia dôkazného bremena prenáša na účastníkov konania. Súd môže výnimočne vykonať aj iné dôkazy, ak je ich vykonanie nevyhnutné pre rozhodnutie vo veci. Pokiaľ teda právna úprava Zákona o rodine súdu ukladá zisťovať príčiny, ktoré viedli k vážnemu rozvratu vzťahov medzi manželmi, môže vzniknúť problém zjednodušeného postupu súdu (... súd výnimočne môže vykonať...), kedy bude vychádzať pri hodnotení rozhodujúcich skutočností len na základe dôkazov navrhnutých účastníkmi konania. Tento postup, aj keď dnes plne zodpovedajúci preneseniu zodpovednosti za výsledok konania na účastníkov konania v sporovom konaní neobstojí v nadväznosti na snahu zákonodarcu rozhodnúť o rozvode manželstva len v odôvodnených prípadoch. Rovnako možnosť vyplývajúca zo zákona § 120 ods. 3 súd si môže osvojiť, tam kde to zákon nevyklučuje a rozvodové konanie medzi uvedenými negatívnymi výnimkami nie je, zhodné tvrdenia účastníkov ak ich považuje za nesporné. Význam uvedeného je podstatný pre vydanie rozsudku, pričom súd rozhodne na základe skutkového stavu z vykonaného dokazovania, ako aj na základe skutočností, ktoré neboli medzi účastníkmi sporné.¹⁴ Z procesného hľadiska v nadväznosti na predmet sporu je tiež opodstatnené, že zákon vylučuje

---

¹³ §§110, 111 ods. 3 OSP

¹⁴ § 153 ods. 1 OSP

možnosť rozsudku o rozvode manželstva napadnúť mimoriadnymi opravnými prostriedkami. Aj napriek uvedenému vychádzajúc z významu nie len z hmotnoprávnej úpravy rozvodu ale tiež funkcií a predpokladov, ktoré sa viažu na súdne rozhodnutie ako autoritatívny prejav vôle súdu, je paradoxná situácia, ktorá umožňuje, aby odôvodnenie rozsudku, ak sa účastníci vzdali práva na podanie odvolania, bude mať skrátenú podobu.¹⁵

S konaním o rozvod manželstva je obligatórne spojené konanie o úprave práv a povinností k maloletým deťom na čas po rozvode. V minulosti označovanú rodičovskú zodpovednosť označuje súčasne platný Zákon o Rodine pojmom rodičovské práva a povinnosti.¹⁶ V súlade s § 24 Zákona o Rodine, súd v rozhodnutí, ktorým sa manželstvo rozvádza musí upraviť aj výkon rodičovských práv a povinností k maloleťmu dieťaťu na čas po rozvode. Súd teda musí určiť komu zverí maloleté dieťa do osobnej starostlivosti, kto bude maloleté dieťa zastupovať a kto bude spravovať jeho majetok. Nakoľko v podmienkach Slovenskej republiky nie je možné rozhodnúť o spoločnej príp. striedavej starostlivosti rodičov, súd musí zveriť maloleté dieťa vždy len jednému z rodičov. Pri rozhodovaní o zverení maloletého dieťaťa musí primárne prihliadať na jeho záujmy a zohľadniť aj ďalšie zákonom predpokladané skutočnosti (napr. stabilitu výchovného prostredia). Vo vzťahu k druhému rodičovi, ktorému maloleté dieťa do osobnej starostlivosti zverené nebolo, musí určiť rozsah jeho vyživovacej povinnosti.

Pri určení výšky vyživovacej povinnosti, ako aj úpravy styku druhého rodiča, ktorému maloleté dieťa nebolo zverené, uprednostňuje súd v slovenskej právnej úprave dohodu rodičov. Rodičia sa o úprave styku môžu dohodnúť akokoľvek, môžu sa dohodnúť aj na tzv. neobmedzenom styku¹⁷ druhého rodiča s dieťaťom, prípadne určiť rozsah styku síce konkrétne, avšak veľmi široko. V poslednom období sa tiež v praxi začínajú vyskytovať dohody o úprave styku v rozsahu simulujúcom tzv. striedavú výchovu. Striedavú výchovu náš právny poriadok nepozná. Rodičia by sa však podľa nášho názoru mohli dohodnúť tak, že dieťa bude zverené len jednému rodičovi, ale v rámci výkonu styku druhého rodiča, si rodičia budú dieťa po týždni, príp. po dvoch týždňoch striedať. Súd má podľa nášho názoru povinnosť takúto dohodu schváliť, pokiaľ nie je v rozpore so záujmami maloletého dieťaťa. Rodičovskú dohodu si následne, po

---

¹⁵ Súd uvedie iba predmet konania a ustanovenia zákona podľa ktorých rozhodol (§ 157 ods. 3 OSP).

¹⁶ Podľa § 28 ods. 1 ZoR, súčasťou rodičovských práv a povinností sú najmä: a) sústavná a dôsledná starostlivosť o výchovu, zdravie, výživu a všestranný rozvoj maloletého dieťaťa, b) zastupovanie maloletého dieťaťa, c) správa majetku maloletého dieťaťa.

¹⁷ Negatívom takejto úpravy styku je nevykonateľnosť výroku. V prípade vzniku konfliktu medzi rodičmi bude preto zrejme potrebné opätovne upraviť styk rodiča s maloletým.

prihliadnutí na záujem maloletého dieťaťa osvojí súd tak, že sa stane súčasťou rozvodového rozsudku.

Dohoda rodičov sa môže dotýkať úpravy výkonu rodičovských práv a povinností ako celku.

V procesných súvislostiach chceme ešte poznamenať, o úprave rodičovských práv a povinností k maloletému na čas po rozvode rozhoduje súd v konaní o rozvode. Pred jedným súdom prebiehajú dve relatívne samostatné konania, na jednej strane sporové konania so zvýraznenými osobitosťami na ktoré sme poukázali na jednej strane, a konanie vo svojej podstate nesporné, ktorého primárnym záujmom je sledovanie potrieb maloletého dieťaťa.

4. OSOBITOSTI ROZVODU V ČESKOM A POĽSKOM PRÁVE.

Česká republika a Poľsko rovnako ako Slovenská republika vychádzajú zo základu kontinentálnej právnej kultúry. Komparácia právnych úprav rodinného práva, a pre naše potreby primárne práva rozvodového, je zaujímavá už len z toho dôvodu, že české, slovenské a poľské právo v určitom štádiu prechádzalo rovnakým historickým vývojom. O vzájomnej prepojenosti slovenského a českého právneho poriadku nemožno mať žiadne pochybnosti. Od roku 1950 v Československej republike platil zákon Národného zhromaždenia č. 265/1994 Sb., o rodinnom práve. Ten sa následne stal účinným prakticky v celom znení v Poľsku. Postupne sa rodinné právo v spomenutých krajinách začalo diferencovať, či už prostredníctvom osobitých inštitútov v nich aplikovaných, ako aj z dôvodu odlišujúceho sa základu hodnotového systému.

V každom jednotlivom prípade je potrebné vnímať rozvodové konanie v dvoch rovinách. V jednej rovine ide o vzájomný spor existujúci medzi manželmi, ktorého vyriešenie poskytuje odpoveď na otázku, či manželstvo rozhodnutím súdu zanikne alebo nie. V druhej rovine nemožno hovoriť ani o podstate konfliktu ako takého, ale ide o riešenie otázok rodičovských práv a povinností k maloletému dieťaťu na čas po rozvode. Tieto okruhy možno vnímať samostatne, avšak neoddeliteľne aj vo vzájomných súvislostiach. Je potrebné konštatovať, že často sa nedoriešený konflikt medzi manželmi, ktorý vyústil do rozvodového konania, prenáša do budúcej úpravy rodičovských práv a povinností k maloletému dieťaťu na čas po rozvode.

V Českej republike, na rozdiel od Slovenskej republiky, kde bol v roku 2005 prijatý úplne nový zákon o Rodine¹⁸, zostal naďalej platný a účinný zákon č. 94/1963 Sb. o Rodine (ďalej len ČZoR). Predmetná právna norma prešla výraznou novelizáciou vykonanou zákonom č. 91/1998

---

¹⁸ Zákon č. 36/2005 Z. z. o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Sb. Tzv. veľká novela ČZoR sa výrazným spôsobom dotkla aj právnej úpravy rozvodového konania.¹⁹

V Poľsku otázky rozvodu a rodičovskej zodpovednosti upravuje Zákonník o rodine a poručníctve (ďalej len PZRP).²⁰

Obe právne úpravy, aj česká aj poľská vychádzajú pri skúmaní predpokladov pre rozvod manželstva, z vážneho rozvratu vzťahov medzi manželmi, pričom ide o rozvrat hlbokého²¹ a trvalého charakteru.

Rozhodujúcim záujmom na ktorý sa prihliada v rozvodovom konaní je záujem maloletých detí. Kým v slovenskej právnej úprave vzniká súdu povinnosť „len“ prihliadnuť v rozvodovom konaní na záujmy maloletých detí, v poľskej aj v českej právnej úprave je ochrana maloletého dieťaťa zintenzívnená tým, že manželstvo nebude možné rozviesť, ak by to bolo v rozpore so záujmami maloletého dieťaťa.²² V oboch prípadoch ide o tzv. tvrdostnú klauzulu.

V poľskej aj v českej právnej úprave nachádzame tvrdostnú klauzulu ešte na inom mieste. Súdu je poskytnutá možnosť nevyhovieť návrhu na rozvod manželstva v prípade, ak s rozvodom manželstva nesúhlasí ten z manželov, ktorý sa nepodieľal na jeho rozvrate porušením svojich manželských povinností. V Českej republike pribúda k nesúhlasu manžela ešte ďalší predpoklad, a to že rozvodom manželstva by bola manželovi, ktorý s rozvodom nesúhlasí spôsobená závažná ujma a mimoriadne okolnosti konkrétneho prípadu svedčia v prospech zachovania manželstva. Cieľom takejto právnej úpravy je ochrana druhého manžela pred následkami, ktoré by mohli byť vyvolané zánikom manželstva. Takéto zabezpečenie je na mieste najmä v manželstvách starších osôb, manželstvách osôb, kde jedna trpí zdravotnou poruchou, ale aj pri dlhoročných manželstvách.

V podmienkach slovenského právneho poriadku sa takáto tvrdostná klauzula nevyskytuje. V odbornej literatúre sa stretujeme s názorom, že zachovanie tvrdostnej klauzule v právnych úpravách jednotlivých štátov je spiatočnickým krokom, zvyšuje napätie v rodine a podporuje zachovávanie tzv. mŕtvych manželstiev.²³

---

¹⁹ Inštitút tzv. dohodnutého alebo nesporného rozvodu, spoločná výchova aj možnosť tzv. výchovy striedavej

²⁰ Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy

²¹ V poľskej právnej úprave z rozvratu úplného čl. 56 § 1 ZRP

²² § 24 ods. 2 Zákona č. 94/1963 Sb., čl. 56 § 1 in fine ZRP

²³ Napr., s. 92

S týmto názorom sa nestotožňujeme a domnievame sa, že zachovanie tvrdostnej klauzule, s dôrazom na ochranu a zachovanie manželstva, v odôvodnených prípadoch je minimálne morálne a spoločensky žiaduce. To samozrejme nevylučuje možnosť zmierňovania tvrdostnej klauzule napr. tým, že pokiaľ sú skutočne v konkrétnom prípade vzťahy medzi manželmi tak trvale a hlboko rozvrátené a narušené, že manželstvo nemôže plniť svoj spoločenský účel, musí ustúpiť aj nesúhlas druhého manžela, prípadne aj existencia možného vzniku ujmy.²⁴

Z procesnoprávneho hľadiska vo všetkých komparovaných štátoch dochádza k zániku manželstva právoplatným meritórnym rozhodnutím súdu, ktorým ten vysloví, že manželstvo sa rozvádza. V samotnom rozvodovom konaní je súd povinný skúmať príčiny rozvratu manželstva a ustáliť konkrétny okruh príčin, prípadne určiť tú dominantnú, ktorá spôsobila, že nie je možné ďalej manželstvo zachovať. Odrazovým mostíkom pre nachádzanie príčin rozvratu by mali byť vzájomné povinnosti medzi manželmi, pričom porušenie konkrétnej povinnosti zvýšenej intenzity môže viesť k práve spomínaným následkom. Ustálenie príčin rozvratu môže mať následný vplyv na ďalší okruh vzťahov, ktoré bezprostredne súvisia so zánikom manželstva.²⁵

V tomto smere je osobitne zaujímavá poľská právna úprava, ktorá vyžaduje, aby súd popri skúmaní, či sú alebo nie sú v konkrétnom prípade naplnené hmotnoprávne predpoklady pre rozvod manželstva, kladie dôraz aj na povinnosť súdu zistiť, kto zavinil rozvrat manželstva a následne toto pretaviť do rozsudku, ktorým bude manželstvo rozvedené. Tu teda môžeme vnímať isté historickoprávne paralely, pričom v poľskej právnej úprave na rozdiel od tej slovenskej sa zachovalo skúmanie subjektívneho hľadiska viny v rozvodovom procese. Manželia sa môžu dohodnúť, aby súd upustil od vyslovenia zavinenia rozvratu, pričom sa následne vychádza z fikcie, že rozvrat manželstva nezavinil ani jeden z nich.²⁶

V podmienkach Slovenskej republiky často krát samotný rozvod manželstva spôsobuje len vyvolanie ďalších sporov predovšetkým majetkovoprávneho charakteru. Aplikujúc existenciu skúmania subjektívneho hľadiska viny v podmienkach Slovenskej republiky, súd by napr. v konaní o vrátení daru vychádzal zo zavinenia manžela na rozvrate manželstva spôsobeného napr. porušením vernosti, pričom by už následne skúmal len to, či samotné zavinenie manžela je takej intenzity, že hrubo porušuje dobré mravy tak,

---

²⁴ Napr. v Českej republike podľa § 24b ods. 2, ak manželia spolu nežijú po dobu dlhšiu ako tri roky, súd manželstvo rozvedie, pokiaľ sú splnené hmotnoprávne predpoklady pre rozvod manželstva podľa § 24.

²⁵ Napr. majetkovoprávne vyporiadanie manželov, zrušenie spoločného nájmu manželov a pod.

²⁶ Čl. 57 § 2 ZRP

ako to vyžaduje ustanovenie § 630 Zákona č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov (ďalej len OZ).

Tak ako sme naznačili už v úvodných úvahách, druhou rovinou v ktorej je potrebné porovnať právnu úpravu vo vybraných štátoch, je nevyhnutnosť riešiť po rozvoze otázky ohľadom rodičovských práv a povinností k maloletému dieťaťu na čas po rozvoze.

Obdobne ako na Slovensku aj v poľskej právnej úprave platí, že v rozhodnutí, ktorým súd manželstvo manželov rozvádza rozhodne aj o rodičovských právach a povinnostiach k maloletým deťom, ako aj o vyživovacej povinnosti rodičov. Samotný poľský zákon o rodine a poručníctve nepoužíva pojem rodičovské práva a povinnosti, ale hovorí o tzv. rodičovskej moci.²⁷ Súčasťou rodičovskej moci je výchova maloletého dieťaťa. Pod výchovou maloletého dieťaťa rozumieme primárne osobnú starostlivosť o maloletého.

Súd môže rozhodnúť o zverení rodičovskej moci len jednému rodičovi a vo vzťahu k druhému rodičovi rozsah rodičovskej moci obmedzí. Zároveň rozhodne o styku (rozsahu styku) rodiča, ktorého rodičovská moc bola obmedzená.²⁸ Maloleté dieťa bude následne v zmysle poľskej právnej úpravy odvodzovať svoje miesto pobytu od miesta pobytu rodiča, ktorý nad ním vykonáva rodičovskú moc, a ktorý týmto spôsobom bude nad ním vykonávať aj osobnú starostlivosť. Od júla 2009 pripúšťa PZRP dohodu rodičov o výkone rodičovskej moci nad maloletým, ktorú súd schváli v prípade, že je v záujme maloletého dieťaťa.²⁹

Poľský zákonník o rodine a poručníctve pripúšťa v čl. 58 § 1 výkon rodičovskej moci aj oboma rodičmi,³⁰ v prípade, že sa dohodnú na spoločnom výkone rodičovskej moci a je to v záujme maloletého dieťaťa.³¹ Tak ako vyplýva z vyššie uvedeného, rozhodujúcim kritériom pri rozhodovaní o výkone rodičovskej moci je záujem maloletého dieťaťa.

Obdobnú právnu úpravu, čo do výkonu výchovy (ako súčasti rodičovskej zodpovednosti) maloletého oboma rodičmi pripustil aj český zákonodarca v § 26 ČZoR. Spoločná výchova, alebo striedavá výchova je možná vtedy, ak majú o to obaja rodičia záujem a zároveň ak je to v záujme maloletého dieťaťa. Spoločná výchova znamená, že obaja rodičia sa o dieťa budú starať

---

²⁷ Čl. 58 § 1 ZRP

²⁸ Čl. 58 § 1 ZRP, prvá veta

²⁹ Čl. 58 § 1 druhá veta

³⁰ Čl. 58 § 1a druhá veta

³¹ Je potrebné poznamenať, že do júla 2009 poľský zákon o rodine a poručníctve dohodu rodičov ohľadom výkonu rodičovskej moci nepripúšťal.

súčasne v prostredí, kde bude dieťa žiť³² (napr. v prípadoch, že rodičia naďalej zostávajú bývať v jednom byte alebo dome).³³ Rodičovská zodpovednosť zostáva zachovaná v zásade obidvom rodičom. Striedavá výchova potom znamená, že dieťa strieda dve prostredia v určitých presne určených časových intervaloch.

Spoločným elementom v slovenskej a poľskej právnej úprave je samotné rozhodovanie o rodičovských právach a povinnostiach podľa slovenskej právnej úpravy resp. o výkone rodičovskej moci podľa poľskej právnej úpravy, z procesného hľadiska, v jednom konaní, t.j. pred jedným súdom. V konaní o rozvod manželstva. Tu výrazne napreduje česká právna úprava.

Podľa § 25 ČZoR, manželství nelze rozvést, dokud nenabude právní moci rozhodnutí o úpravě poměru nezletilých dětí pro dobu po rozvodu, které vydá soud v řízení podle § 176 občanského soudního řádu. Z citovaného vyplýva, že o rodičovských právach a povinnostiach k maloletému dieťaťu vždy rozhoduje výlučne a len poručnícky súd určený podľa miesta bydliska maloletého dieťaťa. Klady tohto poňatia možno vidieť v mnohých smeroch. Pozitíva sú preto nielen právneho charakteru, ale aj charakteru psychologického. Domnievame sa tiež, že takáto koncepcia je schopná lepšie vnímať osobitosti konaní v ktorých sa rozhoduje o maloletom dieťati a z toho dôvodu aj dôslednejšie zohľadniť a chrániť jeho záujmy.

Nie je ničím výnimočným, že v rámci rozvodového konania, ktoré je svojou povahou jednoznačne konaním sporovým dochádza k riešeniu konfliktu medzi manželmi, ktorý sa následne prenáša aj do rozhodovania o úprave rodičovských práv a povinností k maloletému dieťaťu na čas po rozvode. Relevantným faktorom je aj tá skutočnosť, že sudca rozhodujúci v rámci všeobecnej civilnej agendy nedokáže niekedy vnímať špecifiká konania vo veciach maloletých tak citlivo, ako na to špecializovaný poručnícky senát. Takáto právna úprava tiež umožňuje zachovávať kontinuitu a prehľadnosť, pričom zabraňuje vzniku rozdielnych rozhodnutí týkajúcich sa jedného maloletého dieťaťa. Napokon zamedzuje problémom technického charakteru, kedy konanie o úprave práv k maloletému dieťaťu môže prebiehať na inom súde³⁴, ako rozvodové konania v ktorom sa rovnako rozhoduje o úprave práv a povinností k maloletému na čas po rozvode.³⁵

---

³² Obdobnú situáciu rieši aj PZRP v čl. 58 § 2

³³ Radvanová, S., Zuklínová, M. Kurs občanského práva, Instituty rodinného práva, Praha: C. H. Beck, 1999, s. 66

³⁴ § 88 ods. 1 písm. c) zákona č. 99/1963 Zb. Občiansky súdny poriadok v znení neskorších predpisov (ďalej len OSP).

³⁵ § 88 ods. 1 písm. a) OSP

V neposlednom rade spočíva výhoda tohto postupu aj v tom, že sa predchádza stavu, vzhľadom na samostatnosť výroku o rozvode manželstva a výroku o úprave práv a povinností, aby zostali, v prípade odvolania voči výroku o rozvode manželstva, ktorý spôsobuje nenadobudnutie právoplatnosti výroku o úprave práv a povinností k maloletému na čas po rozvode, rodičovské práva a povinnosti k maloletému po istý čas neupravené.

5. „POLSKÁ“ ROZLUKA A „ČESKÝ“ NEROZPOROVANÝ ROZVOD.

Popri naznačených hmotnoprávných a procesnoprávných osobitostiam, nachádzame v českej a poľskej právnej úprave určité špecifické inštitúty, ktoré sú slovenskému právnemu poriadku neznáme. V poľskom rodinnom práve ide v súvislosti s rozvodom o inštitút rozluky (separacja).³⁶ České rodinné právo zase zakotvuje osobitý spôsob rozvodu, ktorým je rozvod dohodou alebo tiež tzv. nerozporovaný rozvod.³⁷

Rozluka a rozvod manželstva od „stolu a lože“ ako osobitý spôsob zániku manželstva za jeho trvania bola súčasťou právnych poriadkov mnohých európskych štátov a to v dôsledku vplyvu rímskeho a neskôr kánonického práva. Právna podstata separatio thori, mensae ac habitationis spočívala v tom, že manželia síce mohli žiť oddelene, ale nemohli uzavrieť nové manželstvo.

Podľa čl. 61 § 1 PZRP, pokiaľ medzi manželmi nastal úplný rozvrat vzájomného spolužitia, ktorýkoľvek z manželov môže žiadať, aby súd rozhodol o rozluke manželstva. Súd v konaní o rozluke manželstva preto skúma, či je daný predpoklad úplného rozvratu vzťahov medzi manželmi, ktorý na rozdiel od rozvodu nie je rozvratom trvalým. Súd tiež môže rozhodnúť o rozluke manželov, pokiaľ o to požiadajú a nemajú spoločné maloleté deti.³⁸ V takom prípade súd nerozhodne o tom, kto spôsobil rozvrat manželstva, ktorý viedol až k jeho rozluke. Súd však rozluku nepripustí, pokiaľ by to bolo v rozpore so záujmom maloletých detí, a v rozpore so zásadami spoločenského spolužitia.³⁹

V rozhodnutí, ktorým súd rozhodne o rozluke manželov rozhodne aj o rodičovskej moci a o vyživovacej povinnosti k maloletým deťom obdobne, ako je tomu v rozvodovom konaní.

---

³⁶ Čl. 61 PZRP

³⁷ § 24a ČZoR

³⁸ Čl. 61 § 3 PZRP

³⁹ Čl. 61 § 2 PZRP

Právoplatnosť výroku o rozluke manželstva vyvoláva rovnaké právne následky ako zánik manželstva. Rozhodujúcim je však, že manželia, ktorých manželstvo súd rozlúčil nemôžu uzavrieť nové manželstvo. Zároveň im zostáva zachovaná aj povinnosť vzájomnej pomoci.

Poľská právna úprava má bližšie k inštitútu „rozvodu od stola a lože“. Domnievame sa, že existencia a zachovanie predmetného inštitútu v právnom poriadku tohto štátu je zrejmá z dôvodu katolíckej orientácie štátu. Rozluka manželstva na rozdiel od rozvodu manželstva je katolíckou cirkvou tolerovaná.

Nerozporovaný rozvod, alebo rozvod dohodou je osobitým druhom rozvodu, ktorý sa vyznačuje najmä špecifickými procesnoprávnymi pravidlami. Za splnenia hmotnoprávných predpokladov stanovených zákonom tak súd nevykonáva dokazovanie ohľadom existencie resp. neexistencie kvalifikovaného rozvratu manželstva, ale vychádza zo zhodných tvrdení účastníkov (zo súhlasu manželov), že nechcú ďalej v manželstve zotrvať. Ide najmä o prípady, kedy medzi manželmi už prišlo k tzv. psychologickému rozvodu, t.j. obidvaja sú s rozvodom vyrovnaní.⁴⁰

Podľa § 24a ČZoR, jestliže manželství trvalo alespoň jeden rok, manželé spolu nejméně šest měsíců nežijí a k návrhu na rozvod se druhý manžel připojí, má se za to, že podmínky uvedené v § 24 odst. 1 jsou splněny. Soud nezjišťuje příčiny rozvratu a manželství rozvede, jsou – li předloženy a) písemné smlouvy s úředně ověřenými podpisy účastníků upravující po dobu po tomto rozvodu vypořádání vzájemných majetkových vztahů, práva a povinnosti společného bydlení a případnou vyživovací povinnost, a b) pravomocné rozhodnutí soudu o schválení dohody o úpravě poměrů nezletilých dětí po dobu po rozvodu.

Z uvedeného vyplýva, že súd v danom prípade nezisťuje dôvody rozvratu manželstva a ani manželia nemusia súd s touto skutočnosťou oboznamovať. Jeho význam spočíva aj v tom, že neponecháva riešenie významných majetkovoprávných otázok na čas po rozvode, ale naopak núti rozvádzajúcich sa manželov dohodnúť tieto otázky už v čase predchádzajúcim podaniu návrhu na rozvod manželstva.⁴¹

Ide nepochybne o moderný inštitút, ktorý by mal byť nepochybne neoddeliteľnou súčasťou úpravy rozvodového práva v súčasných európskych štátotch.

---

⁴⁰ Hrušáková, M., Novák, T. Tzv. nesporný (smluvený) rozvod a mediace, Bulletin advokacie č. 5/1999, s. 29 a nasl.

⁴¹ Radvanová, S., Zuklínová, M. Kurs občanského práva, Instituty rodinného práva, Praha: C. H. Beck, 1999, s. 63

6. ROZVOD MANŽELSTVA DE LEGE FERENDA.

V Slovenskej republike prebiehajú práce na príprave nového Občianskeho zákonníka. Rodinné právo má byť zaradené do Občianskeho zákonníka. Zaradenie rodinného práva do systému Občianskeho zákonníka má so sebou priniesť aj relevantné zmeny, ktoré sa majú dotknúť aj rozvodového práva. Rozvod manželstva má byť upravený v dvoch podobách a to s dokazovaním rozvratu a bez dokazovania rozvratu.⁴²

Pri prezumpcii rozvratu sa vychádza z nevyvrátiteľnej domnienky rozvratu manželstva, ktorý sa predpokladá a teda nie je ho potrebné dokazovať. V týchto prípadoch teda súd nebude zisťovať príčiny rozvratu, pričom zo zákona sú identifikované podmienky, za akých možno existenciu rozvratu predpokladať. Pre tento druh rozvodu je možné použiť aj označenie ako neodporovaný rozvod, nesporový rozvod, rozvod po vzájomnej dohode. Nejde ale o rozvod konsenzuálny, ktorý sa v teórii charakterizuje ako rozvod na základe spoločne vyjadrenej vôle manželov, pričom rozvrat vzťahov sa ani neprezumuje. Konsenzuálny rozvod je teda prejavom vôle obidvoch manželov zákonom dovoleným spôsobom zrušiť manželstvo.⁴³ Pre rozvod bez dokazovania rozvratu budúca právna úprava predpokladá splnenie podmienok – manželia aspoň po dobu jedného roka pred podaním návrhu spolu nežili, podali spoločný návrh na rozvod, alebo sa druhý manžel k návrhu pripojil, manželia ktorí majú spoločné maloleté deti predložia súdu dohodu o úpravu pomerov k deťom na čas po rozvode.

Posledné poznámky príspevku sa viažu k procesnoprávnym otázkam ktoré bude musieť reflektovať právna úprava v prípade zavedenia rozvodu bez dokazovania rozvratu. Keďže aj súčasná úprava predpokladá obligatórnu objektívnu kumuláciu konania o rozvod manželstva s maloletými deťmi s konaním o úprave pomerov voči týmto deťom na čas po rozvode, je potrebné vymedziť moment, dokedy je potrebné predložiť dohodu rodičov (nie rozhodnutie súdu) o úprave pomerov k maloletým deťom na čas po rozvode. Česká právna úprava tento predpoklad formuluje tak, že podmienkou možného rozvodu manželstva s prezumpciou rozvratu je o. i. právoplatné rozhodnutie súdu o schválení takejto dohody. Znamená to teda, že si manželia najskôr dajú takúto dohodu schváliť a následne podajú návrh na rozvod, alebo je tento postup možný kedykoľvek počas konania o rozvod ? Pre efektívny priebeh konania, ktorý nepriamo vyplýva už aj zo skráteného procesného postupu bez dokazovania rozvratu tu bolo účelné podmieniť existenciu takejto právoplatne schválenej dohody ako obligatórnu súčasť návrhu na rozvod manželstva bez dokazovania rozvratu (neodporovaný rozvod). V konaní starostlivosti súdu o maloletých to na

---

⁴² Lazar, J. Návrh legislatívneho zámeru kodifikácie súkromného práva, Bratislava: Ministerstvo spravodlivosti SR, s. 60.

⁴³ Pozri aj Radvanová, S.,Zuklínová, M.: Kurs občianskeho práva - Inštituty rodinného práva. Praha. C. H. Beck:1999, str. 63

strane druhej predpokladá povinnosť súdu takúto dohodu schváliť (ak nie je v rozpore so záujmami maloletého), bez toho, aby sa tento súd zaoberal otázkou dôvodnosti rozvodu manželstva. Ďalší právny problém nastane následne, ak súd manželstvo nerozvedie. V takomto prípade by sa ponúkal možný postup v dôsledku zásadnej zmeny pomerov, ktorý by umožnil súdu, ktorý dohodu schválil, zrušiť rozhodnutie o jej schválení s účinkami spätnými.

Inou verziou by bola možnosť kedykoľvek počas konania o rozvode bez dokazovania rozvratu si dať schváliť takúto dohodu, ktorá keďže je podmienkou pre možné vyslovenie rozvodu manželstva z procesného hľadiska predpokladá prerušenie konania o rozvod podľa § 109 ods. 2 písm. c) OSP. Aj keď určitá úvaha zvädza k tomu, že práve obligatórne prerušenie konania by o. i. mohlo mať za následok aj vytvorenie časového priestoru pre možné obnovenie spolužitia manželov, čo ale v prípade súhlasného postoja manželov v snahe o dosiahnutie rozvodu manželstva je asi málo pravdepodobné.

7. ZÁVEROM

Rozvod manželstva aj v zmysle vyššie uvedených východísk moderná spoločnosť dnes už akceptuje nie len ako riešenie vzájomného odcudzenia sa manželov v dôsledku rozvratu ich vzťahov. Súčasne si tieto okolnosti nevyhnutne vyžadujú následnú reflexiu právnej úpravy v takej podobe, aby zohľadnila osobitosti tak hmotnoprávných podmienok, za ktorých môže manželstvo súd rozviesť a tiež efektívneho procesného postupu v konaní pred súdom s čo najviac možným precizovaním týchto podmienok.

Literature:

- Horváth, E., Varga, E. Zákon o Rodine. Komentár. Bratislava: Iura edition, 2009
- Hrušáková, M., Novák, T. Tzv. nesporný (smluvený) rozvod a mediace, Bulletin advokacie č. 5/1999
- Hrušáková, M. a kolektív: Zákon o rodině. Komentář. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2005
- Kol. autorov: Učebnica občianskeho a rodinného práva, III.zväzok, Slovenské vydavateľstvo politickej literatúry, 1956
- Lazar, J.: Návrh legislatívneho zámeru kodifikácie súkromného práva, Bratislava: Ministerstvo spravodlivosti SR
- Pavelková, B: Manželské právo. UK v Bratislave. Právnická fakulta. Vydavateľské oddelenie. 2004

*Dny práva – 2009 – Days of Law: the Conference Proceedings, 1. edition.
Brno : Masaryk University, 2009, ISBN 978-80-210-4990-1*

- Pavelková, B., Kubíčková, G., Čechotová, V.: Zákon o rodině. Komentár s judikaturou. Heuréka. 2005
- Radvanová, S., Zuklínová, M.: Kurs občanského práva - Inštituty rodinného práva. Praha. C. H. Beck:1999

Contact – email

alexandra.kotrecova@gmail.com - smycka@mail.t-com.sk